

BRAGERNES KIRKE 1871-1971

INGEBRIGT^U DAHLE
BRAGERNES KIRKE 1871—1971

UTGITT AV BRAGERNES MENIGHETSRAÐ

1971

FORORD

Det er allerede lenge siden Bragernes Menighetsråd besluttet å utgi et «festskrift» til hundreårsjubileet for Bragernes kirke, og gav meg oppdraget å skrive det. Det har vært en glede å arbeide med dette stoff. Menighetsrådet har imidlertid hatt vanskeligheter med å skaffe penger til trykkingen. Alle resurser har i de siste år vært samlet om den store oppgave å reise vårt nye Menighetssenter. Planene for skriftet ble derfor redusert, men selv en trykksak på ca. 70 sider viste seg å bli for kostbar, og manuskriptet ble lagt til side.

I et menighetsrådsmøte på forsommeren i år ble jeg bedt om «å lage et lite hefte» for de midler som Bank og Kommune hadde gitt som tilskudd for dette formål, tilsammen kr. 4 000,— minus noen hundre kroner som var gått til forberedende arbeider. Det er med en viss ulyst jeg nu gir fra meg denne forkortede utgave, men det er mitt håp at der senere kan bli anledning til å utgi mere av det rike stoff som knytter seg til menighetslivet i Bragernes. Da håper jeg også at billedmaterialet ikke bare vil bestå av noen sammenraskede klisjeer fra «Kirkepostens» mangelfulle klisjearkiv.

Jeg vil gjerne takke Menighetsrådet for oppdraget, og Drammen Formannskap og Drammens Sparebank fordi de har gjort denne lille trykksak mulig. Jeg takker også reklametegner Thor Olav Tollefsen fordi han så beredvillig har tegnet omslaget.

Så er det vårt håp at hundreårsjubileet vil bli en inspirasjon for Bragernes menighet. Må velsignelsen følge kirken vår også i kommende generasjoner. Vi har grunn til å takke for alt på vår mark i hundre år som grodde til sjeleføde.

Bragernes prestegård 16. august 1971

Ingebrigt Dable

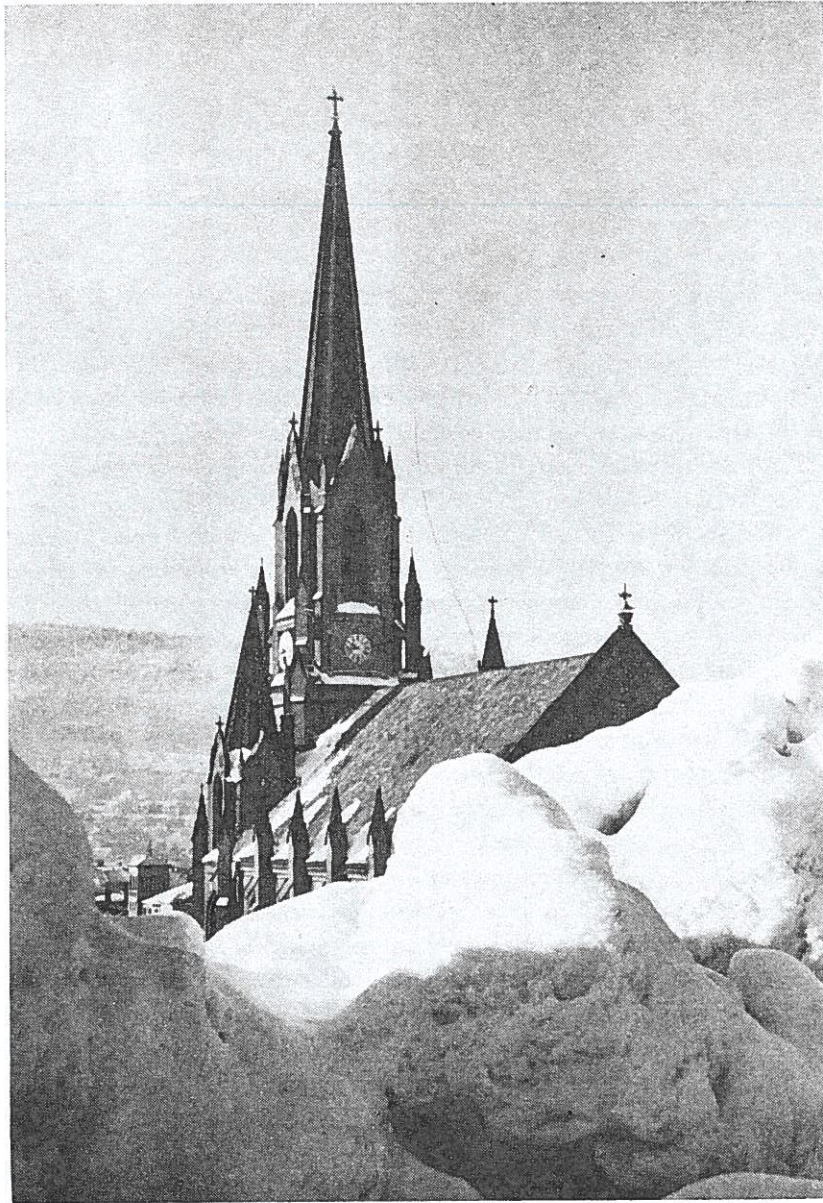

Foto: Drammens Sportsfiskere.

Bragernes kirke i vinterdrakt.

Bybrannen

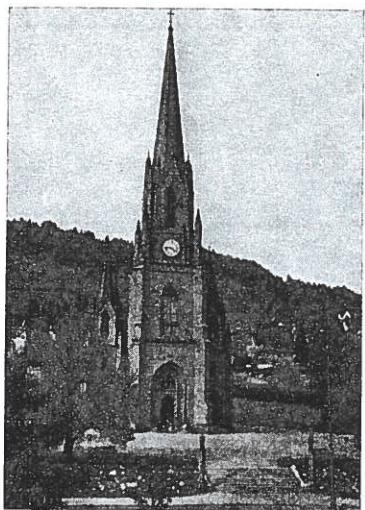
Den store bybrannen på Bragernes 12. juli 1866 setter et helt tidskille i Drammens historie. Den var en katastrofe som vi idag vanskelig makter å forestille oss. Ialt gikk 388 eiendommer med, og fem tusen mennesker mistet sine hjem. Hele området fra Konggaten til Bragerøen lå i aske.

Det var to branner. Den 11. juli tok det fyr i et hus nedenfor Losjeplassen, og 12 eiendommer nedover mot Bragerøen strøk med. Brannmannskapene var enda ikke ferdig med å rydde opp i slukningsutstyr og brannslanger da de fikk melding om ny og farlig brann i Konggaten. Den fikk snart et veldig tak. Som det ofte hender på varme sommerdager i Drammen, kan det blåse en sterk vind nedover dalen. En slik kraftig sommervind gjorde Bragernesbrannen til en veldig katastrofe. Alle de store husene med sjøboder og trelasttomter mellom Øvre Sund og Gamle Kirkeplass gikk først med, sammen med den tette bebyggelsen der hvor nu Byparken ligger. Det fortelles at «ilden hoppet ca. 300 alen over mellemliggende bygninger og tendte i kirketårnet». «Snart brente kirken til stor forferdelse for tilskuerne». Men de stod sandelig ikke bare og så på. Vi skal senere se hvor meget man klarte å redde av kirkens utstyr til tross for den overveldende fart som brannen grep om seg med. Ved siden av kirken lå Jørgen Moes prestegård (der hvor Harmonien ligger idag). Den ble raskt flammens rov. Man prøvde å stanse brannen ved Torvet ved å strekke seil over husene på den andre siden og konsentrere sprøyter og vannbæring om dette. Men forgjeves. «Ilden hoppet fra kvartalet på opsidan av Torvet til langt ned i kvartalet på nedsiden, — og tendte nedenfor de arbeidende mannskaper. Disse kunde ikke holde stand i den forferdelige hete. Slinger og brannkummer måtte tildels forlates uten at man fikk vannet avstengt, og ilden gikk videre med utemmet kraft helt til Sletta».

Det stod igjen et par sjøboder ved elven og noen hus i Bedehusgangen «hvor en del trær beskyttet mot ildens makt». Michelygården ble også spart «idet vinden en stund blåste med en noget forandret retning». Den høyereliggende bebyggelse, Sommerfryd og Brandtenborg greide seg også, men ellers var Bragernes «en eneste stor branntomt fra Tandbergs gård til bygrensen på Bragerøen».

I disse ruiner lå en rik historie begravet. Og på disse branntomter vokste det nye Bragernes frem. Kirkens innvielse fant sted på samme dato som bybrannen fem år i forveien. Selv om innvielsesdatoen ble bestemt bare fem uker før, vil den naturlig markere at kirken er et æresminne over det gamle Drammen som ble lagt i aske sommeren 1866. Samtidig vil den være en påminnelse om at den generasjon som bygde kirken ønsket at Herren skulle være vern og verge for det Drammen som på denne store gledesdag i 1871 stod ny og gjenreist.

12. juli 1871 var ikke bare innvielsesdagen for en ny kirke, den var samtidig en festdag for det nye Drammen.

— som den ble —

Bragernes kirke

og som den kunne ha blitt.
(Arkitekten Langlets utkast ved arkitektkonkurransen).

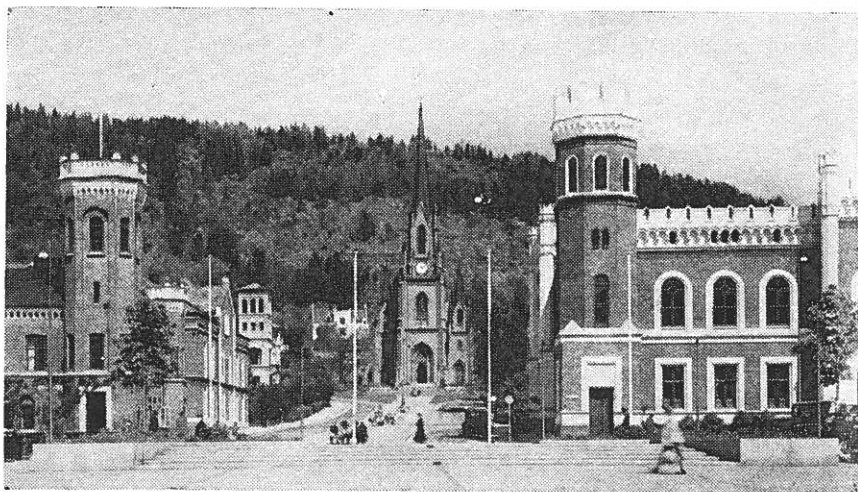
Bragernes kirke bygges

Det er nesten ikke til å begripe at den store katedral-lignende kirken som nu gjennom hundre år har vært det selvfølgelige midtpunkt i Drammens bybilde allerede sto ferdig til innvielse på 5-årsdagen etter den store bybrannen 12. juli 1866. Man skulle tro at når praktisk talt hele byen lå i ruiner, ville folk ha annet å tenke på enn å bygge en domkirke. Men det er kanskje et vidnesbyrd om menneskeåndens behov for å få helg over sitt liv. Slik kirken ligger der, bærer den bud om at ånd er sterkere enn materie.

Det som forundrer enda mere enn at man maktet å gjenreise kirken til femårsdagen, er at før én måned var gått etter brannen hadde man funnet ny tomt og besluttet å bygge. Allerede 26. juli (14 dager etter brannen) møttes «kirkeinspeksjonen»*) som av formannskapet var blitt oppfordret til å «tage Bragernæs Kirkes Gjenopførelse under Overvejelse og Forberedelse.» Man drøftet spørsmålet om der skulle bygges en eller to kirker idet jo Bragernes var så langstrakt at man ved ny byregulering etter brannen ville kunne få mulighet for to kirkesteder. Likeledes drøftet man allerede i dette møte hvor kirken burde ligge. Man var tydelig klar over at en ny kirke, som nu måtte bygges i sten, ikke burde ligge på den gamle tomt fordi den var for nær elven. Bragernes hadde i tidens løp ofte vært hjemsoekt av «elvedbrudd» hvor hus og sjøboder gled ut i elven. I møtet 26. juli 1866 var også sogneprest Jørgen Moe til stede. Han ga en orientering om at både Strømsø og Sundhaugen kirker var stillet til disposisjon for Bragernes menighet til gudstjenester i den tid de var uten sin egen kirke.

*) Kirkeinspeksjonen i Drammen besto i 1866 av flg.: Byens «Magistrat» C. A. Selmer, formann, Jørgen Moe, Aug. P. Deinboll, Thor A. Wærner, Jens Schjøth, Collett, Jacob Borch.

Det er ikke bare Bragernes kirke som er hundre år, men også dette karakteristiske bybildet. Brannvakten til venstre og Rådhuset til høyre. (Det nye Menighetshus ligger bak tårnet til venstre i bakgrunnen).

En uke senere møttes «kirkeinspeksjonen» igjen. Da var man blitt klar over at man burde samle seg om ett kirkeprosjekt, og at denne kirke burde få «en tomt noe lengere ned». Det gamle Bragernes hadde sitt tyngdepunkt i området fra Gamle Kirkeplass oppover til fergestedet ved Øvre Sund. Da bybroen kom i 1813 — etter at Strømsø og Bragernes var blitt en samlet by i 1811 — førte dette etterhvert med seg at områdene nedover fra Gamle Kirkeplass og rundt Torvet ble det naturlige sentrum. Her var en rekke av de offentlige bygninger (kommunehus, børs, teater, bank og ny brannvakt) blitt reist. Alle disse — unntatt Brannvakten — var brent, og området rundt Torvet ble regulert, stort sett slik som vi har det idag. Selve torvet ble meget bredere enn før. Brannvakt-tårnet som nettopp var reist, fikk en pendant i Rådhus-tårnet, og Bybroen og Torvet dannet en akse. Tre uker etter brannen var dette selvsagt fremdeles bare på diskusjonsstadiet mann og mann i mellom. Desto mere klarsynt er det når «kirkeinspeksjonen» protokollerte 2. august 1866 at de har utsett seg «Albumsløkken ret op for Torvet», og dette legger de frem for «Kommunebestyrelsen» til avgjørelse.

I samme møte opplyser sogneprest Jørgen Moe at Bragernes nu har 7467 innbyggere og befolkningen i Åssiden «landsogn» utgjør 1123. 5000 av disse var husville etter brannen, og svært mange av dem bodde i militærtelt som Forsvaret hadde stillet til disposisjon og som var plassert på nettopp det sted hvor man nu ville reise ny kirke. Her holdt Jørgen Moe forøvrig friluftsgudstjeneste for sin menighet første søndag etter katastrofen.

Kommunestyret vedtok meget snart at ny kirke skulle bygges på Albumsløkken, og den 20. september, på dagen 10 uker etter at Gamle-kirken ble flammens rov, besluttet kommunestyret å kjøpe av «overlærer Album den til kirkens opførelse fornødne grund efter 12 shill. pr. kv.alen, og til Kommunegården (nu Engene 1) efter 18 shill. pr. kv.alen.»

Den 1. januar 1867 ble der oppnevnt en komite*) som skulle forberede byggingen av Bragernes kirke, Rådhuset (Kommunegården) og enkelte andre offentlige bygninger. Denne komite foreslo arkitektkonkurranse for kirken, og 19. mars 1867 bevilget kommunen 500 spd. til premier. Kirkeinspeksjonen hadde behandlet saken den 26. februar 1867 og foreslått at kirken måtte ha sitteplasser til 1200 mennesker.

Der kom ti utkast, og vinneren ble en ung og ukjent arkitekt på 28 år, og han fikk også utførelsen efter en del betenkeligheter og drøftelser. Den nedsatte byggekomite var slett ikke sikker på at han maktet sin oppgave, og for sikkerhets skyld knyttet de også til seg arkitekten for det nye rådhus, N. S. D. Eckhoff. Men det skulle snart vise seg at Ernst Robarth Dalin Norgrenn var den rette mann for oppgaven. Når man leser protokollen, må man beundre den raskhet og fasthet som preget hans arbeide. Etterhvert vant han alles respekt, og fikk megen anerkjennelse da bygget var ferdig.

Ernst Norgrenn var født på storgården Grefsheim ved Hamar. Faren var offiser. Skoledagene tilbragte han på Lillehammer og ved Nissen skole i Oslo, og arkitektutdannelsen fikk han i Karlsruhe og Berlin, og ble ferdig i 1864. Hans første selvstendige oppdrag var å

*) «Kommitte til forberedelse av flg. offentlige bygningers opførelse: Bragernes kirke, Almueskolene, Kommunegården, Bragernes Asyl og Sykehuset» hadde disse medlemmer: Joh. J. Schwartz, H. Heyerdahl, G. C. Hellesen, Anton Bergh og J. Jørgensen.

tegne stasjonshusene på den nye banen mellom Hamar og Elverum. Det var omtrent all hans erfaring da han tok fatt på Bragernes kirke. I Drammenstiden pådro han seg en lungesykdom, og etter legens råd dro han etter avslutningen her til varmere klima. Han havnet i Kairo og ble arkitekt ved generalstaben i Egypt og bygget militæretablissementer. Han fikk også i oppdrag å restaurere khedivens residenser og mottok en tyrkisk orden. Etter fem års utlendighet kom han hjem igjen, og nu vant han en premie for et utkast til nytt rådhus i Oslo. Hans siste oppdrag var å bygge Sandvikskirken i Bergen, men det fikk han ikke gjennomført. Han døde i november 1880, bare 41 år gammel.

Byggekomiteen for Bragernes kirke besto av sivilingeniør B. Geelmuyden (formann), stadsingeniør Halvor Heyerdahl, rittmester og grosserer Jacob Borch, kaptein Anton Berg, og som nevnt arkitekt N. S. D. Eckhoff. Da Berg flyttet fra byen i 1870, fikk skipsbyggmester J. Jørgensen hans plass i komiteen. —

Jacob Krog Borch inntok en sentral plass ikke bare i komiteen, men i hele byens liv. Han var født i Drammen i 1813 og levde til 1886. Fra 1840 var han kjøpmann og drev etterhvert en stor trelasthandel, skipsrederi og fabrikkvirksomhet, og ble eier av Holmen. Han bodde på Fjellheim gård. I 1850 ble han første gang valgt til stortingsmann og møtte på en rekke storting fremover til 1879. Han var også flere ganger ordfører i Drammen. Blant hans venner finner vi Bjørnstjerne Bjørnson. Da kirken var ferdig overrakte fru en alterduk, og sammen gav de «dåpsengelen», en vakker skulptur i marmor, utført av hans bror, billedhuggeren Christopher Borch. Det er ham som har skapt løvene utenfor Stortinget, og som har vært med og utsmykket Oscarshall og Universitetets Gamle Festsal.

Et annet medlem av byggekomiteen som har innlagt seg stor fortjeneste i Drammens historie er stadsingeniør Halvor Heyerdahl (1825—1900). Han ledet byens ingeniørvesen helt fra 1859 til 1896. Det var han som organiserte byens vannforsyning med Klopptjern og Landfalltjern som reservoarer. Byplanen for Bragernes med Torvet og Kirkegaten som sentral akse er hans verk. Han fikk være med i den store gjenoppbygningsperiode etter brannene på Bragernes, Tangen og Strømsø. Havnen ble også sterkt utbygget i hans tid, og jern-

banen ført frem i bro over elven, osv. Han har også fått sitt navn i litteraturhistorien med sin diktning, som var preget av «en jevn, folkelig tone og et varmt fedrelandssinn». Hans sønn var den berømte maleren Hans Heyerdahl, som er representert i Nasjonalgalleriet med hele 37 malerier.

Sivilingeniør B. Geelmuyden ble valgt som Byggekomiteens formann, og den lengste tid hadde man ukentlige møter. Protokollen gir oss inntrykk av at det i høy grad var en arbeidende komite med en rik innsikt. Arbeidet ble satt igang lenge før de endelige planer forelå. Til stadighet ble der truffet betydningsfulle avgjørelser underveis, — og komiteen var ikke redd for å endre planene eller sine egne beslutninger hvis dette ansåes nødvendig. Hele tiden hadde de de økonomiske aspekter klart for øye, og regninger som var anvist av formannen etter gjennomgåelse av arkitekt ble fremlagt etterhvert.

Komiteens medlemmer har sine selvstendige meninger og kunne sandelig gi uttrykk for dem. I de første møter har de åpenbart liten tiltro til arkitekt Norgrenn. I hans eget nærvær blir han karakterisert som «en aldeles uøvet mand», og «at man derfor maatte have arkitektonisk bistand ved siden av ham, — hvorfor hans Honorar ikke kunde sættes saa høit som til en almindelig anerkjent erfaren Architect.» (16.3-1869). Tre dager senere var komiteen samlet uten Norgrenn, og der protokollerte Borch og Berg at de «havde faaet et endnu mindre gunstigt Indtryk end før av Mandens Competence til at udføre det foreliggende arbeide.» De innanket spørsmålet om Norgrenn som utførende arkitekt til Magistrat og Formannskap. Komiteen hadde et møte sammen med dem 22. mars. Der ble da saken ordnet i mindelighet. Norgrenn ble utførende arkitekt for et fast honorar på 1000 spesiedaler, og arkitekt Eckhoff konsulent og medlem for et honorar på 500 spd. året. I praksis betydde det at hans honorar ble større enn Kirkearkitektens. — Men Norgrenn vinner vår respekt når vi ser dokumentene. Det viste seg at han også greide sin oppgave med glans og fikk sine planer gjennom. I oppgjøret med Formannskap og Byggekomite greide han å fastslå at det var *han* som hadde «ledelsen for arbeidets utførelse», og ikke Eckhoff som denne opprinnelig hadde gjort krav på å ha hvis han skulle gå inn i komiteen.

Komiteen drøftet i sitt første møte, 17.12-1868, om kirken skulle

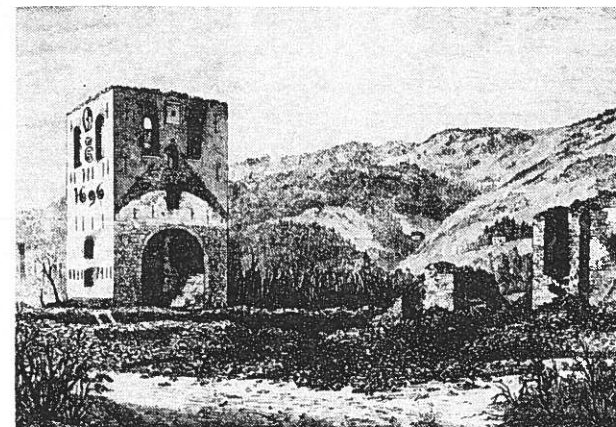
ligge på tvers eller langs av «Byens retning.» Spørsmålet ble utsatt, men ikke tatt opp igjen. Da Norgrenn la frem sin situasjonsplan i et fellesmøte av Byggekomite og Formannskap den 17. april 1869 ble den godtatt uten andre bemerkninger enn at overlærer Album var villig til å overlate så stor tomt som måtte finnes nødvendig til planens utførelse. Norgrenn hadde plassert kirken «på tvers.»

Man leter forgjeves i komiteens protokoll etter noen problemer med grunnen. Man skulle tro at slik som grunnforholdene er på Bragernes, ville man være i spenning når der skulle plasseres et tårn på 64 meters høyde. Komiteens problem er å få tomten ryddet for de siste rester av den provisoriske bebyggelse etter brannen, og overveier å få politiet til hjelp. Men arkitekten fremlegger forslag om større dimensjoner av fundamentene. Vi hører også at en arbeider blir «lemlestet» under pelingen, — og komiteen yder en billighetserstatning til de etterlatte.

Nokså snart utspant der seg en debatt om «konfirmantrummet», det lille sidebygg på kirkens vestside. 20. april 1869 foreslo Formannskapet at det ble sløffet av økonomiske grunner. Sogneprest Jørgen Moe fremholdt meget sterkt at man trengte et slikt rum «ved og forbunden med kirken». Da tegningene, hvor dette tilbygg var med, allerede var approbert av alle autoriteter, måtte det hele på en ny rundgang om bygget ble sløffet. Dernest trengte man det også for dåpsfolkene da det rum som var avsett til dem var alt for lite. — Her berører han et forhold som omsider blir rettet ved hundreårsjubileet: Den trange økonomi gjorde at både prestesakristi, dåps-sakristi og rum for kirkens øvrige betjening og for oppbevaring av alle de ting som trenges var uhyre kummerlige i den ellers så mektige kirke. Komiteen nektet heldigvis å føye Formannskapet, og konfirmantrummet ble ferdig sammen med kirken. Det er senere blitt utsmykket og forbedret.

Byggekomiteen ansatte igrunnen aldri noen byggmester for kirken. Men i gavnet var det murmester H. Guttormsen som var det. Han innarbeidet seg litt etter litt. Den 5. mai 1869 fikk han oppdraget å grave ut tomten. Fjorten dager senere vedtok komiteen at matjorden skulle gå til Gamle Kirkeplass, den nye Byparken (hvor der før brannen var boliger for en rekke av byens forretningsmenn) og til Alders Hvile.

Slik så det ut på Gamle kirkeplass etter bybrannen i 1866. Sogneprest Jørgen Moe kjempet for å beholde tårnruinen som et minnesmerke, men det ble revet.

Først den 17. september 1869 ble så Guttormsen antatt som byggmester for murerarbeidet mens G. Keppler fikk tømmerarbeidet, «en for begge og begge for en». Man besluttet å tre i nærmere forhandlinger med dem om detaljene. Kjøbmann Rostock ble godtatt som kausjonist for Keppler og kjøbmann Onsum for Guttormsen. På dette tidspunkt hadde man allerede brukt fjerdeparten av den bevilgede byggesum. Fem dager senere fikk Guttormsen godtatt sitt anbud på trappeoppgangen fra Cappelensgate til kirken og planeringen omkring.

Jern og smiearbeide ble i oktober 1869 overdratt til L. Heffermehl. I november var Ellingsen ferdig med pelingen og Schilling med grunnarbeidene, og de ble utbetalt tilsammen 6438 spd. Det betyr at denne viktige del av kirkebygget kostet under 10 % av det samlede bygge-regnskap inklusive orgel, altertavle og ur. — Om sommeren hadde Jørgen Moe tatt opp med byggekomiteen at man drev med pelearbeide om søndagen, og dette ble stoppet.

På et tidspunkt da peling og grunnarbeide allerede var langt fremskredent fremlegger arkitekten den 21. juli 1869 tegninger og et forslag om at kirken får et «overhvelvet» skib istedenfor tidligere påtenkt treloft. Han beregner at dette vil fordyre bygget med et par tusen spesiedaler. Saken ble forelagt Formannskapet, og allerede i

møte 4. august forelå melding om godkjenning og bevilgning til dette fra Formannskapet. Uken etter vil Magistraten vite hva overhvelvingen kommer til å bety for kirkens akustikk. Erklæringene fra arkitekt og stadsingeniør tilfredsstillet ham ikke og han ville ha dette grundigere gjennomdrøftet. Han ber om uttalelser fra 3 andre arkitekter som var aktive i Drammen i de dager, nemlig Bull, Christie og Langlet. Det var Langlet som var i full sving med Teatret og Børsen. Akustikken må ha opptatt sinnene, for den 13. november ba Formannskapet komiteen om en samlet, endelig erklæring om dens syn på hvelving. Den ble gitt enstemmig, men både Borch og Berg ga uttrykk for sine betenkeligheter med hensyn til akustikken. Legmannsskjønnet (de tre andre i komiteen besto av to ingeniører og en arkitekt) skal man ikke blåse av. Gjennom et helt århundre har akustikken vært gjenstand for sukk og klage. Og mangen prest har vært ute av seg når hans tilhørere etterpå kom og fortalte at de ikke fikk tak i det som ble sagt. Senest høsten 1970 har Kommunen innstallert et helt nytt elektronisk anlegg, — og en ny tid synes å være begynt for kirkegjengerne i Bragernes. Det er etterklngen og gjenklngen som har vært problemet. Å «sette på for fullt» gjør det hele bare verre. Særlig hadde eldre mennesker vanskelig for å skille lyden, alt gikk i ett.

Så ble hvelving endelig besluttet 21. januar 1870. Allerede før var det bestilt 800 000 mursten til kirken. Nå måtte man ha spesialformet sten til buene. Det ble en del «frem og tilbake» om de nye frittstående søyler som måtte til for å bære taket. Man ga 3 alternativer i anbudsinnbydelse: marmor, sandsten eller granitt. Tegningene hadde Norgrenn ferdige den 3. februar 1870. Da anbudene ble åpnet i begynnelsen av mars, var de alle meget høyere enn man hadde kalkulert. Omtrent samtidig fremla Norgrenn et overslag over hele kirkens kostende, — og dette var også «flere tusen» speciedalere mer enn beregnet. Man sa øyeblikkelig farvel til søyler av marmor, sandsten eller granitt. Norgrenn fikk beskjed om å beregne murstenssøyler og forhandle med Guttormsen og Wessel om hva de skulle ha for å sette dem opp. To dager senere hadde han ferdig «simplifiserte tegninger» til søylene, og to dager deretter, den 11. mars ble det i byggekomiteen fattet beslutning om «fugede murstenssøyler på granitt

sokkel». Guttormsen fikk sitt anbud godtatt. På det tidspunkt var han allerede på vei med kirkens yttermurer, — så her må man si at man arbeidet hånd i hånd, — eller kanskje vi skal si det var fra hånd til munn.

Norgrenn var i stadig aktivitet. Han hadde fått to værelser stillet til disposisjon i det brannherjede Drammen. Der levde han og der tegnet han. Knappt en måned etter at søylene var vedtatt hadde han forarbeidet en modell av hele hvelvet. Midt oppe i denne store forandring av kirkens indre struktur hadde han en ny krangel med byggekomiteen om ekstrahonorar for sitt merarbeid. Dette måtte han helt til magistraten med. Han ville ha 250 spd. (Beløpet svarer til årslønn for folkeskolelærer i Drammen i de dager). Magistraten sendte saken til Komiteen. De reduserte beløpet til 200, og det var Norgrenn dårlig fornøyd med. Dette lot han imidlertid ikke gå ut over arbeidsydelsen.

Mens man var opptatt av selve kirkebygget og fulgte dette fra dag til dag, holdt komiteen hele tiden trådene i sin hånd og hadde tid til å tenke både på orgel, altertavle, kirkeklokker og kirkeur.

I juni 1869 hadde man vedtatt å sende en anmodning til organist L. M. Lindemann i Oslo om hans hjelp til å få det rette orgel hos den beste orgelbygger. Uken etter drøfter de altertavlen og sender en henvendelse til professor Gude om at han skal utpeke kunstner til å male den. Gude anbefaler A. Tidemand og den 4. august 1869 går det henvendelse til ham.

Svaret fra Tidemand ble fremlagt i komiteen den 20. oktober. Han vil ha 3000 spd. for å levere altertavle til Bragernes. Som før fortalt hadde Drammens Sparebank gitt 5000 spd. til altertavle og orgel. Komiteen så nå at dette ikke strakk til og ville ha Banken til å spe på med 1000—1500 spd. Banken svarer først at komiteen bør forhandle med Tidemand om en mindre tavle eller et enklere «sujet». Dette vil komiteen nødig gjøre, men innrømmer at «prisen er drøi». Den 8. desember sier Drammens Sparebank i et nytt brev at de ikke kan få over 5000 spd., men vil gjerne ha Tidemands altertavle og ber om at arkitekten finner frem til en forenkling. — 1. februar 1870 kommer det brev fra Tidemand at han vil levere altertavlen for «noget over 2000 spd.», men med rente til den er ferdig, antagelig ved utgangen av 1871.

Komiteen svarte raskt tilbake at de ville gi ham 2300 en gang for alle, og ber ham gjøre fortgang med sitt arbeide da kirken «antages ferdig lenge før». I slutten av mars forelå brev fra Tidemand at han godtok 2300 spd. Altertavlen ble ferdig like før innvielsen, og var på plass på den store dag 12. juli. Siden har den gledet og gitt håp til mange kirkegjengergenerasjoner. Under krigen 1940—45 ble den tatt ned og gjemt i grubene på Kongsberg.

Parallelt med altertavlen gikk orgelsaken. Lindemann satte seg i forbindelse med orgelbygger Jensen i Trondheim, og 16. februar 1870 godtok komiteen et tilbud om at orgelet skulle leveres for 3000 spd. Det var like før Tidemand hadde redusert sin regning, og komiteen måtte underrette Drammens Sparebank om ny overskridelse. Kontraktene om orgelet ble opplest og vedtatt 30. mars, — og orgelet skulle være ferdig oppsatt ett år senere. Dette greide imidlertid ikke orgelbyggeren, og ved innvielsen var derfor kirken uten orgel. Noen stemmer ble ferdige til julens gudstjenester i 1871, men først den 30. januar 1872 kunne Lindemann avgi erklæring om at han var «meget vel tilfreds med dets Udførelse i sin Helhed». Pengene ble utbetalt en uke senere, og samtidig fikk organist Lindemann 50 spd. for sine tjenester og 10 spd. i reisegodtgjørelse.

Det neste komiteen måtte skaffe til veie var kirkeklokker. Den 4. mai 1870 besluttet man å henvende seg direkte til Bockumer Verein für Bergbau und Gusstahl Fabrikation og bestille 3 klokker i støpestål. Størrelse skulle senere fastsettes. I august forelå en korrespondanse med tilbud, og før året 1870 var omme, var klokkene levert i Altona. Komiteen ville ha dem hjem med «dampskib» til Oslo og derfra ta dem over land.

Det ble Urmaker Hommerstad i Drammen som fikk i oppdrag å forarbeide og sette opp tårnuret. Han fremla 22. desember 1869 3 alternativer. Komiteen sløfjet «kvartslagene», men ville ha både hel og halvtime. Uret ble ikke ferdig til innvielsen. Det ble heller ikke lysekronene.

Skiferen til taket ble bestilt fra Sverige, glasset til vinduene fra Hurdal, Biri og Hadelands glassverk. Kjøbmann Onsum fikk anbud på jernrammer til vinduer i kirken.

Midt i alle disse kontrakter og bestillinger skulle grunnsteinen ned-

*Døpefonten i Bragernes kirke
Billedhugger Christopher Borch
1817—1896*

legges. Det skulle skje i fundamentet til alteret. Den 11. mai 1870 møtte Jørgen Moe, som nettopp var blitt prost i Drammen prosti, og byfogd Selmer (Magistraten) i komiteen. Dagen ble fastsatt til fredag 20. mai. Der holdt først prost Moe en tale, og så la Drammens ordfører, sakfører A. Rolfsen ned grunnsteinen i nærvær av amtmann W. Borch, edsv. fullm. Lammers (i byfogd Selmers sykdomsfravær), politimester J. Blom, formannskap og bystyre, kirkeinspeksjon, byggekomite, presteskap, kirkeverge o.s.v. I sitt referat forteller Drammens Tidende at murerarbeidet har kommet så langt at man når gesimsen om en måned og håper å ha kirken «ferdig til førstkommende jul».

Det var nok litt for optimistisk. Ut på forsommeren oppsto der vanskeligheter. Midt i juni var bare 3 murere i arbeide, de andre streiket. Komiteen besluttet da å skrive til Guttormsen at folket måtte settes i arbeid straks, ellers ble han gjort økonomisk ansvarlig. En uke senere går det rykte i byen at man murer uten å bruke kalk, og dette

blir avsannet av en indignert komite. Av et tidligere protokollat ser vi at man også ville foreta en prøve med det nye materiale, «Portland cement». Kanskje dette er ryktets holdepunkt? Det bemerkes at Guttormsen igjen er igang med 15 mann, men arkitekten vil at han skal øke til 20. Midt i september er det bare 12—14 murere, og nu vil arkitekten ha det dobbelte. Komiteen gjør henvendelse til Guttormsen om det. Et par dager senere meldes det at det er forsinkelse i levering av formsten (mursten til søyler og buer).

I september oppstår der en drøftelse om man istedenfor jern til tårntekkingen skal bruke kobber. Fordyrelsen vil bli 500 spd. og formannskapet må avgjøre. Kobber skal være fint, men man har manglende erfaring. Det blir jern som opprinnelig bestemt, men det er dyrt å være fattig: Mange år senere måtte jernet skiftes ut med kobber, og det ville man ha sluppet om man hadde 500 spd. mere i 1870 og litt mere erfaring med kobber. I 1933 kostet kobbertaket 40 000 kr. og midt i 1960-årene ble jern erstattet med kobber på strebepillar-tårnene, og krevet store utlegg.

Mens alt dette pågikk hadde arkitekt Norgrenn tegnet alterparti, prekestol og sted for døpefont. Likeså gallerier, benkeplassering og orgeloppbygg. Disse tegninger ble fremlagt i juni 1870 og sendt ut på anbud med krav om at hele arbeidet måtte være utført 15. oktober. Til stadighet sitter man i forundring over de korte frister, og den raske utførelse.

Da byggekomiteen møttes i kirken lille juleaften 1870 kunne man konstatere kirketaket var ferdig tekket, vinduene var på plass og hvelvene var «næsten afdækkede», og de fleste av småtårnene på strebebuene og fialene (de små murstenstårnene rundt takgesimsen) var på plass. Samme dag fikk man se ferdig snekkerarbeidet på knefall, prekestol, alterramme og benker. Man fant ryggene på benkene for steile og dette måtte forandres. Fra Bergen ble det referert melding om at kirkeklokkene var kommet til Altona. Låsen til hoveddøren ble besiktiget, og den fant de både god og dyr, — så dyr at låsesmeden fikk beskjed om å utføre de andre dørlåsene «på billigste måte». Gasslysekroner ble drøftet, — så det var et meget innholdsrikt julemøte. —

På nyåret var stemningen mindre oppløftende for da diskuterte man at de samlede overskridelser var kommet opp i 7000 spd., — og

det var ikke langt fra 20 %. Man fant at hele den økonomiske oversikt burde forelegges magistraten.

Den 9. juni var man kommet så langt at man fant å kunne sette innvielsesdagen til onsdag den 12. juli. I det neste møte ble det referert at Biskopen kunne komme den dag, og melding om det ble sendt byens myndigheter.

Innvielsen er i byggekomiteens protokoll nevnt i en bisetning, men man var 2 dager etter den mere interessert i å fastslå hva som ikke var ferdig og hva mere man måtte gjøre. Man ville straks ta fatt på å male hvelvene og veggene i kirken med limfarve. Trappeoppgangene i tårnet måtte også males. Arkitekten ble bedt om å tegne gasslysekroner til kirken. Tegningene ble vedtatt 14. oktober og gjørtler O. Bakstad fikk utførelsen 8. november.

Døpefontens plassering ble avgjort i et møte den 28. juli sammen med kirkeinspeksjonen. Det var kirkeinspeksjonen som fikk igjennom at den skulle stå på en forhøyning utenfor koret. Da så dette arbeidet var utført, viste det seg at rekkverket virket for høyt i forhold til døpefonten. For å råde bot på dette ble gulvet innenfor rekkverket hevet «et halvt trinn» i slutten av november. Dette er grunnen til at alle prester i Bragernes i hundre år har vært redd for at «gudmødrene» skulle snuble med dåpsbarna fordi der er en liten «motbakke» som de ikke venter når de kommer frem til døpefonten.

Et pussig intermesso oppsto ut på sommeren i 1871. Presten hadde tillyst gudstjeneste i kirken søndag 20. august uten å konferere med byggekomiteen som fortsatt var opptatt av maling og plassering av døpefont og oppsetting av orgel. Man ryddet unna for at den tillyste gudstjeneste skulle kunne holdes, men siden måtte man vente enda en tid med tålmodighet. Først henimot jul ble gudstjenestelivet regelmessig, og i januar 1872 hadde man orgelet med.

Den 22. mai 1872 holdt Byggekomiteen sitt siste møte. Da var tårnuret enda ikke installert. Komiteen måtte sende en ny henvendelse til Drammens Sparebank om tilleggsgave på 532 spd. som var overskridelse på kontoen for orgel og alvertavle. Byggesummen var etterhvert (utenom dette) kommet opp i ca. 60 000 spd. hvilket betyr at det hele ble 50 % dyrere enn man anslo da det hele ble satt igang 3 år før. Hvordan man enn regner ble katedral-bygget Bragernes kirke et

rimelig byggeforetagende, og en stor del av æren går til en påpasselig byggekomite.

Peter — Døperen

Matteus — Markus

De fire marmorstatuer i kirkens kor. Gave i anledning Drammen bys hundreårs-jubileum i 1911.

Bragernes kirkes innvielse

Den 12. juli 1871 foregikk innvielsen av Bragernes kirke. Da man tok fatt på byggingen regnet man med at kirken kunne bli ferdig til innvielse allerede i løpet av år 1870. Etterhvert ble tidspunktet utsatt, men lenge utover vinteren regnet byggekomiteen med å ha innvielsen før pinse, altså i mai måned. Siden ble det tale om St.Hans. Endelig den 7. juni fant komiteen at man ville spørre biskopen om han kunne foreta den høytidelige handling onsdag 12. juli. En uke senere forelå hans svar, og dermed gikk innbydelsene til byens myndigheter og til prestene i distriktet.

Klokken 9,30 om morgenen på femårsdagen for den store brannkatastrofen gikk prosesjonen fra Børsen oppover Bragernes Torv og frem til den nyreiste murstenskirken med det 64 meter høye spir, som allerede var blitt et landemerke i byen. Hele det sentrale byparti med Børsen, Rådhuset, Brannvakten og Kirken fikk faktisk på denne dag sin høytidelige vigsel. Brannvakten med sitt tårn var riktignok bygget kort før bybrannen og ble ikke skadet av denne. Rådhusårnet var like nytt som kirketårnet. Torvet var nyregulert, og begivenhetene denne dag var det første store arrangement i Børsen. Trappene fra Kirkegaten opp mot kirken var nylig ferdigbygget av muremester Guttormsen.

Prosesjonen tellet mange av samtidens betydeligste menn i Drammen. I spissen gikk politimester T. N. E. Gamborg med sin adjutant og eskorte. Han var bare 38 år, og hadde kort tid før tiltrådt sitt embede som han hadde i 25 år. — Så fulgte arkitekten Ernst R. D. Norgrenn, som på denne sin store dag fremdeles var en ung mann på 32 år. Sammen med ham kom Byggekomiteen som bestod av sivil-

ingeniør B. Geelmuyden (formann), rittmester og grosserer, stortingsmann etc. Jacob Borch, stadsingeniør Halvor Heyerdahl, skipsbyggmester J. Jørgensen og arkitekt N. S. D. Eckhoff, som samtidig var arkitekt for byens nye Rådhus. I denne pulje fulgte også entreprenører og håndverkere ved kirkebygget. Dernest kom «Kirkeinspeksjonen» — et kommunalt organ som før menighetsrådenes tid hadde tilsynet med byens kirker — og sammen med medlemmene her gikk så «ombuds- og bestillingsmenn» ved kirkene i byen. I neste pulje kom amtmannen P. P. W. Breder og magistraten (kongelig utnevnt sjef for byens administrasjon og samtidig byfogd) sammen med ordføreren, o.r.sakfører A. Rolfsen med formannskap og bystyre. Magistrat C. A. Selmer var syk, og i hans sted fungerte Lammers. —

Etter disse herrer fulgte så den store presteprosesjonen hvor Christianias biskop, dr.theol. J. L. Arup var den sentrale skikkelse. Han hadde med seg prosten i Drammen prosti, J. A. C. Dons i Eiker som et halvt år før hadde overtatt prostiet etter Jørgen Moe, som var flyttet fra Bragernes til Vestre Aker. Dons døde få måneder etter innvielsen. Prosten i Asker prosti, P. I. Dybdahl i Røyken var også med sammen med sogneprest, hofpredikant F. Rode, res.kap. C. L. Rode og pastor Foltmar fra Lier, og sogneprest C. P. Neumann, Hurum. Fra Nord Jarlsberg prosti kom prost H. J. Knudsen, Sande, og sogneprestene N. J. Blix, Svelvik og C. Aars, Skoger. Fra Kongsberg prosti kom sogneprest S. W. Thorne, Kongsberg. Fra Drammen prosti var omtrent alle tilstede: Res.kap. Emil Bie var fungerende sogneprest i Bragernes. Fra Strømsø møtte res.kap. T. G. A. Angell, som hadde overtatt sitt embede samme år, — men sogneprest A. T. Deinboll er fraværende. Sammen med prosten var Eikerprestene res.kap. J. M. Klem og pastor Bull, som begge også var helt nye i prostiet. Fra Modum møtte sogneprest T. Stang, res.kap. B. O. C. Grønvold og kallskap. G. A. E. Hartmann. Fra Sigdal: sogneprest J. K. Stub og res.kap. O. A. Aabel (som overtok dette embede etter Jørgen Moe, da han flyttet fra Krødsherad til Bragernes i 1863). De tidligere Bragernesprester Jørgen Moe og hans personellkapellan I. C. Heuch, V. Aker var selvsagt også med. Likeså sognepresten i Gamle Aker, T. A. Dop, samt domprost P. B. Lassen, Kristiansand, sogneprest J. C. A. Grønner, Vik i Sogn, sogneprest H. H. E. Tybring, Våler i Østfold.

Etter prestene kom rektor ved Latinskolen, S. S. Knutzen og lærerne ved byens skoler. Direksjonen i Drammens Sparebank hadde sin egen plass i prosesjonen som en erkjentlighet for sine store gaver til den nye kirke, altertavlen og orgelet. Byens øvrige embedsmenn og offentlige tjenestemenn fulgte etter dem igjen. Borgere fra Bragernes, Strømsø og Tangen var oppfordret til å slutte seg til prosesjonen, og den oppfordring ble fulgt. Vi legger merke til at hele dette imponerende tog besto utelukkende av menn. Kirkens gallerier var forbeholdt byens kvinner, og der satt de da prosesjonen gjorde sitt inntog.

Foran kirken omgrupperte hele prosesjonen seg ved at alle de som gikk foran geistligheten trådte til side, og så toget prestene, magistraten, ordføreren, formannskap og bystyre først inn, fulgt av de øvrige, og ellers av så mange som det overhode var mulig å gi plass for.

Biskop Arup gikk for alteret. Der var ingen orgelmusikk etter som orgelet enda ikke var montert, men synge kunne man. Organist Cappelen ledet sangen, assistert av et blandet kor, «samt sangbørnene». For anledningen hadde Jørgen Moe skrevet en salme, hvor første vers lyder:

*Nu høstes skal med frydesang
det som er sådd med klage.
Som drømmende vi går vår gang
i tanken nu tilbake.
Ti se, på denne dag
i flammehavets brak
sank by og Herrens hus.
Nu står det reist av grus
mens takkesalmer klinger.*

Høytideligheten ble åpnet med bønn ved nestyngste prest, kallskap. Hartmann, Modum. Deretter intimerte prost Dons. Skriftlesningen som er forordnet ved kirkeinnvielser ble foretatt av res.kap. Emil Bie, sogneprest Stub, sogneprest Stang, res.kap. Klem og res.kap. Angell.

Biskop dr. J. L. Arup besteg så prekestolen. Han var nu 78 år gammel. Han var 32 år da han ble utnevnt til res.kap. i Bragernes og Strømsø, og 39 år da han ble sogneprest i samme menighet. Menigheten ble delt da han sluttet der. Han var tre ganger valgt til ordfører

i Drammen, og var representant for Drammen på Stortinget i 1835, 1841 og 1844. Han ble biskop i Christiania i 1846 og var i dette embede til han døde 81 år gammel i 1874. I en karakteristikk omtales hans «lyse hode, ædle hjerte og eksemplariske vandel.» — Som tekst for dagen hadde han valgt Esaias 55, 10—11, som handler om Guds ord som ikke faller tomt til jorden, men lykkelig utfører det Han sender det til. Så ble Bragernes kirke innviet i Faderens og Sønnens og den Hellige Ånds navn. Biskopen trådte igjen for alteret, og for første gang ble velsignelsen lyst over Bragernes menighet fra deres nye kirke. Presten Bull, som nettopp var tiltrådt som personellkapellan hos prost Dons på Eiker avsluttet med bønn fra kordøren i egenskap av yngste tilstedeværende prest.

«Det er unødvendig å tilføye», sier Drammens Tidende, «at den hele høytidelighet gjorde et dypt inntrykk på de tilstedeværende, og at det for menigheten var en stor glede ved denne anledning å gjense Biskop Arup, som tidligere i snart 20 år har hatt sitt virke i Bragernes menighet».

Kirkens gamle altersølv hadde fått sin plass på alteret. Fru Sophie Borch hadde sammen med en dameforening forært kirken en ny alterduk som de hadde vært sammen om å sy. Hennes mann, som var medlem av byggekomiteen, Jacob Borch hadde forært den nye dåpsengelen i marmor, utført av hans bror, billedhuggeren Christopher Borch. Det første inntrykk av kirken var at den var «smukk, lys og rummelig. Stilen er lett og tiltalende, og de akustiske forhold synes gunstige, selv om murene ennå er langt fra tørre».

På ettermiddagen innvielsesdagen innbød Drammen kommune til festmiddag i Børsen. Der var hele presteskapet med biskopen i spissen til stede. Ordførerene i nabokommunene var innbudt sammen med arkitekten, byggekomiteen, formannen i Drammens Sparebank, og med formannskapet og kommunens ledende menn som vertskap. Igjen merker vi oss at ingen damer var med, men ett av galleriene var forbeholdt dem slik at de i hvert fall kunne se på at deres menn spiste. Byens orkester spilte fra det annet galleri. Der ble holdt en rekke taler, og festen fortsatte i Børsens lokaler utover aftenen. Dagen var en stor personlig seier for arkitekt Norgrenn, og for Bragernes store menighet var det en dag fylt av takknemlighet.

Så snart innvielsen var over, fortsatte byggearbeidet. En måneds tid senere ryddet man såpass at der kunne holdes en søndagsgudstjeneste, men først ut på høsten kom kirken i regulær bruk. Orgelet var ferdig montert midtvinters, og innviet av Ludv. Lindemann. Først 6 år senere var de tre gasslysekronene, hver med 24 bluss på plass. — Tredve år senere fikk kirken sine første glassmalerier, og de siste glassmaleriene i de store vinduer i kirkeskibet fikk vi først i 1930-årene. I løpet av hele det århundre som nu er gått siden innvielsen har Bragernes kirke vært under stadig utsmykning og forbedring. Prost J. C. Gjesdahl uttalte ved en anledning at helt ferdig bygget var kirken faktisk ikke før ved restaureringen i 1954, og jeg vil tilføye at bedre utstyrt enn nu ved jubileet har den neppe vært tidligere. Her tenker vi også på det utmerkede sakristi som Kommunen har gitt til hundreårsjubileet, og som nettopp er ferdig.

Jubileet vil bli feiret omkring helgen 29. august.

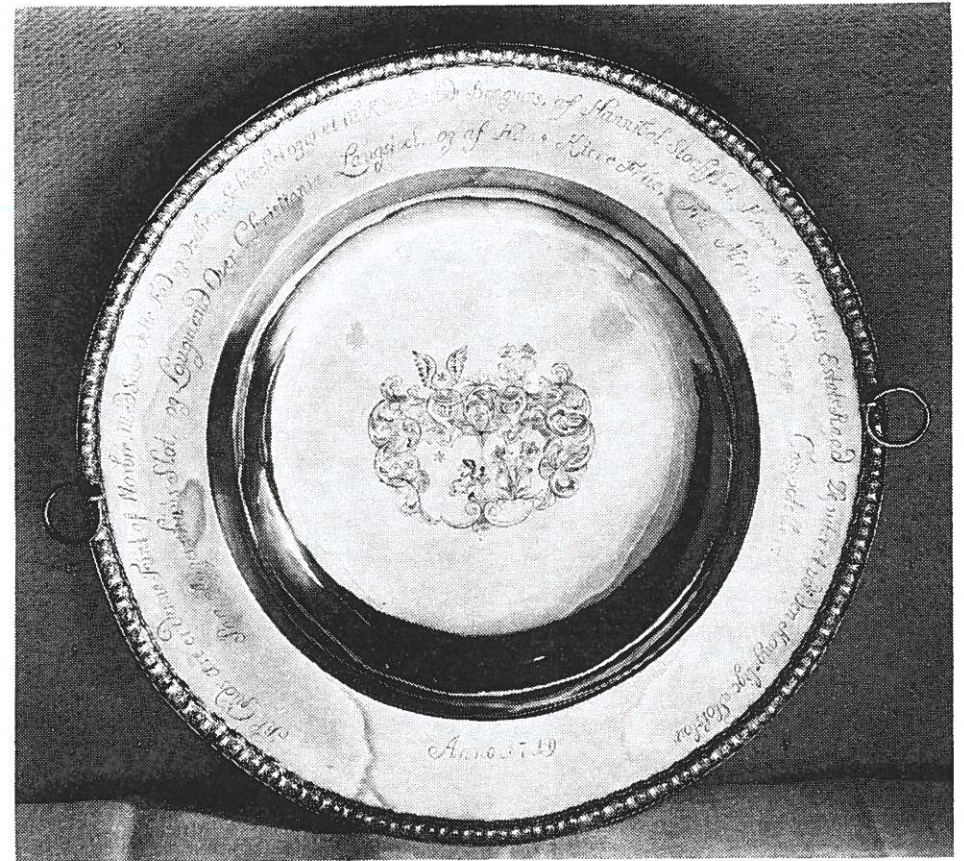

Kirkens arvegods og eiendeler

Arvegodsset fra Gamlekirken

I forskjellige forbindelser har vi mange anerkjennende ord til byggekomiteen for Bragernes kirke. På ett område må vi ha lov til å kritisere dens medlemmer: De var ikke flinke til å innarbeide i sine planer det som var reddet ved brannkatastrofen i 1866. Det lyktes behjertede mennesker å redde det meste av kirkens verdifulle inventar. Nu skal vi imidlertid huske at det hele foregikk i en tid i vår historie hvor hundrevis av våre gamle kirker ble revet, og nye, store, lyse, kolde kirker kom isteden. Og byggekomiteen kan vise til at byens ledere til tross for sogneprest Jørgen Moes protester jevnet det gjenstående stentårn av Gamlekirken med jorden fordi det ikke passet inn i den nye byplan. Idag ville vi ha gitt meget for å ha dette som det eldste kulturminnesmerke i byområdet med årstallet 1696 i smjern høyt oppe på muren. Og vi ville gjerne ha hatt mere av arvegodsset i vår fine kirke.

La oss først ta for oss *altertavlen*. Den var riktignok ikke eldre enn fra 1842, og her kan vi stille et tilleggsspørsmål: Hvor gjorde man av den altertavle som man kasserte i 1841? Etter den ble der satt opp en tavle av «Himmelfarten», som ble skiftet ut allerede året etter, og den er nu i Drammens Museum. Så fikk man det store maleriet av den danske kunstner Martin Rørbye: «Emmausvandlerne». Den ble etter brannen ganske enkelt solgt til Frogner kirke i Lier, og der måtte man løfte taket i koret og justere den kraftige rammen for overhode å få plass til den nyhervervede altertavle. Ved restaureringen av Frogner kirke nu i 1971 ble det drøftet å føre korpartiet tilbake til noe som bedre står i stil med kirken. Både riksantikvar og menighetsråd gikk

På DRAMMENS MUSEUM finnes det meget vakre sølv-døpefat fra den gamle Bragernes kirke. Døpefatet forteller selv gjennom inskripsjonen om sin giver:

Til Guds ære er denne Funt af Marbre, Med Samt dette Fad og Dechen, Schenchet og givet til Kirchen udi Bragernes, af Hannibal Stochflet, Kongelig Maiestets Etats-Raad, Deputeret udi den Kongelige Slotslow Paa Aggershuus Slot, og Langmand Over Christianiæ Laugstoel, og af Hans Kiere Frue, Fru Maria Hedeøig Compoteller. Anno 1719.

inn for det, men det strandet på at det var vanskelig å finne et sakralt rum som hadde de nødvendige dimensjoner til å la altertavlen komme til sin rett. Både sideskipene i Bragernes, Landfalløen kapell og Ås-

siden kirke ble sett på i den anledning. — Bethania kapell har en kopi av denne altertavle. — Det var flere andre malerier som ble reddet fra Gamlekirken, men de fikk heller ikke plass i den nye.

Prekestolen havnet på Drammens Museum. Der har de også tatt vare på den usedvanlig fine *døpefonten i marmor*. Karin Mellbye Gjesdahl forteller i en artikkel at den i slutten av forrige århundre ble funnet i et kott i Bragernes kirke, hvor den hadde stått i 27 år. Den ble plassert i Bethania da det ble innviet til kirkelig bruk i 1903. Da var den overmalt. Senere kom den til museet, hvor den ble restaurert, og idag er den og prekestolen blant kirkeavdelingens fineste klenodier. Døpefonten er fra 1719, og fru Gjesdahl mener den stammer fra en dansk kunstner. Den ble gitt til kirken av Hanibal Stochflet og hustru Maria Hedevig Compoteller. Med den fulgte et dåpsfat på ca. 2 kg. i sølv og et brodert silkeklede med monogrammer.

Gamlekirken hadde også to store og vakre *messinglysekroner* som ble overflødiggjort ved at den nye kirke skulle ha gassbelysning. Man fikk arkitekt Norgrenn til å tegne gasslysekroner, og de var i bruk til etter første verdenskrig. To av disse «kroner» oppbevares idag på kirkens loft, mens en er overlatt Museet. Der har de også den ene av de to gamle messinglysekronene, mens den andre idag gleder kirkegjengerne i Tangen.

Kirkeskipet, som man mener har hengt i Gamlekirken helt siden første halvdel av 1700-årene, har heldigvis fått sin plass i Bragernes kirke. Men hvilken plass! Mørkt og inneklemt har det hengt under galleriet. Mangen kirkegjenger har aldri lagt merke til det. Med riksantikvarens tillatelse er dette symbol på den kristne kirke nu før jubileet blitt flyttet så det henger luftig og fritt over kirkens midtgang, foran orgelgalleriet. — Skipet selv er et praktfullt stykke arbeid med riggen i orden, med kanoner i rekke og rad, og med et miniatyrmaleri av Gamlekirken i akterspeilet. Igjen et symbol: Kirken bærer sin historie med seg.

Det verdifulleste av det som ble reddet har dog Bragernes kirke tatt vare på, nemlig altersølv. *Alterkalken* i Bragernes kirke er noe utenom det vanlige. Den ble gitt til Gamlekirken ved tohundreårsjubileet for Reformasjonen i 1717. Interessant er det å legge merke til at dette praktstykke med tilsvarende *disk* er utført av en lokal gull-

smed på Strømsø, Hans Niemann d.e. Etter tidens skikk er givernes navn inngravert, og full beskjed om anledningen for gaven.

Brødesken, som er fem år eldre, er kanskje et enda finere arbeide, utført av Christian Christiansen Berger på Bragernes. Her er et sirlig utført speilmonogram. Blant arvestykkene fra Gamlekirken finner vi dessuten enda en *mindre brødeske* fra 1828.

Den nye kirkes inventar og utsmykning

Når vi så skal ta for oss en del av det verdifulle inventar og gaver som kirken har fått i løpet av sin hundreårige historie, passer det vel å ta *altertavlen* først. Da kirken skulle bygges bestemte Drammens Sparebank at den ville forære altertavle og orgel til den nye kirke, og stillet 5000 spesiedaler til disposisjon for dette. (For å gi en målestokk for gavens størrelse ville den være nok til å lønne 20 lærere i ett år på den tid).

Byggekomiteen henvendte seg til professor i malerkunst Hans Gude (1825—1903) og bad ham finne frem til den rette kunstner for oppgaven å gi Bragernes en altertavle. Han anbefalte Adolph Tidemand (1814—76). Disse to hadde i 1848 sammen malt det kjente bilde «Brudeferden i Hardanger», hvor Gude malte landskapet og Tidemand personene. Før dette hadde Tidemand malt «Haugianerne», og innen han påtok seg oppgaven i Bragernes hadde han malt altertavlen i Trefoldighetskirken i Oslo: «Jesu dåp», og en rekke andre motiver fra kirke og folkeliv hvor det kristne budskap kommer til uttrykk. A. Tidemand tok fatt på et langfredagsmotiv, men høsten 1870 skrev han til byggekomiteen og bad om lov til å forandre sitt sugett til «Jesu opstandelse», og det godtok komiteen uten dissens. Slik gikk det til at Bragernes fikk sitt herlige oppstandelsesbilde, som siden er blitt kopiert som altertavle i henimot 70 norske kirker og kapeller. Det er komposisjonen enda mere enn koloritten som er fremhevet som Tidemands styrke. Slik kjenner vi det også her. Bare betrakt de to soldatene nederst i bildet: stillingen, forferdelsen, og Kristusskikkelsens dominans. Kontrasten mellom den kjøttfulle styrke hos soldatene, og personlighetens, seierens, åndens styrke i sentralskikkelsen, som

ikke bare stiger opp over gravkanten men synes å komme imot deg ut av maleriet med utrakte armer.

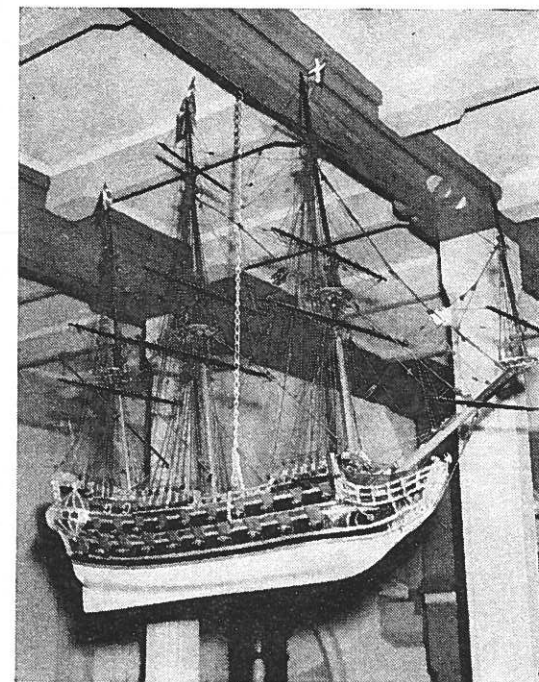
Da *orgelet* skulle bestilles, henvendte komiteen seg til tidens store organist, komponist og koralbokutgiver, L. M. Lindemann (1812—87) og bad om råd. Han fant frem til orgelbygger C. Jensen i Trondheim. De fikk det ikke ferdig til innvielsen, men vinteren etter ble det «innviet» med en konsert av L. M. Lindemann. I 1930 ble orgelet ombygget av orgelbygger Jørgensen i Oslo. Fremdeles er ti stemmer fra det opprinnelige orgel i bruk. Ved restaureringen i 1930 fikk det 28 nye stemmer, og ved en videre utbygging og grundig overhaling i 1951 ble det utvidet ytterligere med fem stemmer, og regnes nu som et fremragende konsertorgel.

Kirkeklokkene ble støpt i Tyskland, og levert fra Bochumer Verein i Bochum, Westfalen før jul i 1870, og var på plass i god tid før innvielsen. Det var om å gjøre for byggekomiteen å få en skipsleilighet for dem fra Hamburg til Oslo så tidlig at de kunne kjøres til Drammen på vinterføre! Klokkene er avstemt i toneskalaen G-H-D etter forslag fra L. M. Lindemann. — Tårnuret ble ferdig montert i 1873, og er utført av urmaker O. Hommerstad her i Drammen.

Når vi først befinner oss i kirketårnet, må vi samtidig nevne det praktfulle *klokkespill* som er forarbeidet av Bergholtz Klockgjuteri i Sigtuna. Det består av 35 klokker, og klokkespillet er «Utflyttede drammenseres gave» til byens 150-årsjubileum i 1961. Hver eneste dag lyder salmetoner midt i hverdagstravelheten og løfter sinn og tanke.

Ved kirkens innvielse mottok kirken i gave fra ett av byggekomiteens medlemmer, rittmester og trelastgrosserer Borch og hans frue en ny *døpefont*. Det er en «dåpsengel» av marmor og med et stort skjell i hendene og med et sølvfat formet som skjellet. Skulpturen er utført av giverens bror, billedhugger Christopher Borch, som har laget løvene foran Stortinget, utsmykket Oscarshall, Universitetets Gamle Festsal, o.s.v.

Kirken har fire andre praktfulle billedhuggerarbeider i marmor, plassert i nisjer oppe på veggene i koret. De er en gave i anledning Drammen bys hundreårsjubileum i 1911 fra fru Hulda Kiøsterud, konsul Bull Kiøsterud og overrettsakfører A. Juel, som var ideens far.

Kirkeskipet fra første halvdel av 1700-årene har hengt i Gamlekirken. Nu ved hundreårsjubileet har det fått en fri og synbar plass over kirkens midtgang.

De er bestilt i Firenze og er kopier utført av A. Frilli etter statuer fra renessansetiden. På sydøstveggen har vi Matteus (øverst) og Markus (Donatello †1466). På nordvestveggen har vi Peter (nærmest kirkeskipet) og døperen Johannes. Originalene til de tre første finner vi i kirken «Or San Michele» og døperen Johannes i Museo Nazionale i Firenze. For å komme fullt til sin rett burde disse skjønne marmorstatuer få sin plass i nisjer på gulvet, noe som lett lar seg løse.

Da disse skulpturer var på plass, tok konsul Bull Kiøsterud fatt på å skaffe glassmalerier til de store vinduer i kirkeskipet. Han fikk med seg flg. givere: Margrethe Swensen, N. A. Andersen, Olaf G. Rømcke, Anders Juel, H. E. Evjen, G. T. Onsager, Hans Hansen, Lindboe og frue, foruten det han selv gav. Malerne Hans Ødegaard (†1943) og Oluf E. Wold Thorne (†1919) fikk oppdraget. De dro til Paris, Chartres og Rheims og studerte glassmaleriene der, og allerede i 1914

var utsmykningen ferdig i 8 av de 10 vinduer. I de tre midtre vinduer på begge sider finner vi de 12 apostler, fremstillet to og to. I øverste og nederste vindu på sydøstsiden finner vi motiver fra Jesu fødsel og barndom. — Det øverste og nederste vindu på nordvestsiden stod igjen da gavemidlene var slutt i 1914. Ved trehundreårsjubileet for innvielsen av den første kirke på Bragernes, i 1928, ble det meddelt på menighetsfesten at konsul Bull Kiøsterud ville bekoste verket fullført. Kunstnerinnen Magnhild Haavardsholm påtok seg oppgaven, assistert av glassmester Finn Hansen, og arbeidet var ferdig julen 1931. I feltet nærmest orgelet finner vi motiver fra Jesu lidelseshistorie, og i feltet nærmest prekestolen oppstandelsen, himmelfarten og pinsen.

Glassmaleriene i kirkens kor bør også nevnes. Da advokat Theodor Thorne flyttet fra byen i 1906, gav han disse malerier til kirken. De er utført av glassmester G. A. Larsen i Oslo.

I 1918 hadde fabrikkier Fr. Stillesen Holst forært kirken hundre særkalker i sølv til minne om at hans foreldre var det første brudepar som var viet i Bragernes kirke den 22. juli 1871. — På denne tid, like etter første verdenskrig fikk kirken elektrisk lys, og grosserer Edvard Stensrud forærte kirken fire nye lysekroner i messing. De ble tatt ned ved restaureringen i 1954 for å gi en friere utsikt til alterpartiet, og erstattet med den belysning vi har idag. Kronene oppbevares i kirken.

Også i de senere år har kirken mottatt en rekke enkeltgaver. De to stilrene, syvarmede sølvlysestaker som brukes ved høytidene er en gave fra Bragernes kirkeforening. Blomsterglassene i sølv likeså. Det hollandske messingfatet som brukes ved ofringene er fra 1600-årene, og kom som anonym gave i 1954. En dame i menigheten har gitt en alterkalk og tilhørende disk, samt det Oberammergau-krusifiks som pryder alteret og de fem alterbøkene i rødt skinn. Stolene i koret og sakristiet er delvis gaver fra Kirkeforeningen og delvis fra enkeltpersoner. Den store illustrerte Bibel på alteret er en gave fra Drammens Sparebank i 1936. Konfirmantene våren 1954 gav dåpskannen i sølv som stadig er i bruk.

Kirkens tekstiler og paramenter

Det er Kirkeforeningen som holder kor og kirkeskip med tepper, og

de tepper kirken har idag er i høy grad med å gi den et lunt og rikt preg.

De siste slektledd har vist en voksende forståelse for betydningen av vakre messeklær, antependier, alterduker og kirkeårets liturgiske farver. Dette har også Bragernes kirke nydt godt av, og vil snart være meget velutstyrt. Her som i mange andre kirker hadde man lenge bare en rød messehagel i velour og med et gullkors på ryggen og gullvevet bånd rundt kantene.

I forbindelse med kirkejubileet i 1928 (300-årsdagen for innvielsen av den første kirke på Bragernes) ble der dannet en komite med fru Alfstad som formann. De fikk en større gave fra Drammens Sparebank og skaffet resten de trengte hos private. Så fikk de arkitekt Finn Kraft til å utarbeide tegninger til messehagel, antependium, alterduk, alterteppe og dekke til fotskammelen. Alterduken ble sydd av fru Næss, mens frk. Borgen i Drammen Husflidsforening vevet messehagelen og det øvrige utstyr. Det ble utstillet på Landsutstillingen i Bergen i 1928 og fikk rosende omtale. Messehagelen brukes fortsatt ved spesielle anledninger, og deler av det øvrige utstyr er også i bruk.

Den røde messehagel som nu er i bruk, er et meget vakkert arbeide fra 1948 og den første gave fra den nylig stiftede Kirkeforening, som har kirkens utsmykning som sitt spesielle oppdrag. Stilmessig tilhører denne messehagel samme type som bispekåpen i det nye Tunsberg bispedømme. Vi får ta dette som et lite minne om at det opprinnelig var meningen at bispesetet skulle være i Drammen, og med Bragernes som domkirke.

Kirkens oppusning i 1954, som vi har nevnt flere ganger, var meget omfattende, og vi er ganske enig med prost J. Christie Gjesdahl som ved en anledning uttalte at Bragernes kirke i grunnen ikke var fullt ferdig før denne tid. Det var Arnstein Arneberg som forestod dette arbeide. Da fikk kirken sine nuværende friske farver, og da ble grunnen lagt til det videre arbeide med kirkens tekstiler. Da fikk også kirken sitt nuværende antependium sydd av Gunvor Ruud i Furnes i stil med kirkens nye farveskala. Ved samme anledning fikk kirken sin hvite festmessehagel som er tegnet og sydd av Birte Arneberg Quesseveur i Frankrike. Alterduken fra 1954 ble sydd av Eva Dahl, og bekostet av hennes mor. I slutten av 1960-årene gav Kirkefor-

eningen den violette og den grønne messehagel, slik at alle liturgiske farver nu er representert. Det gjenstår å få prekestolsklædet i stil med messehaglène.

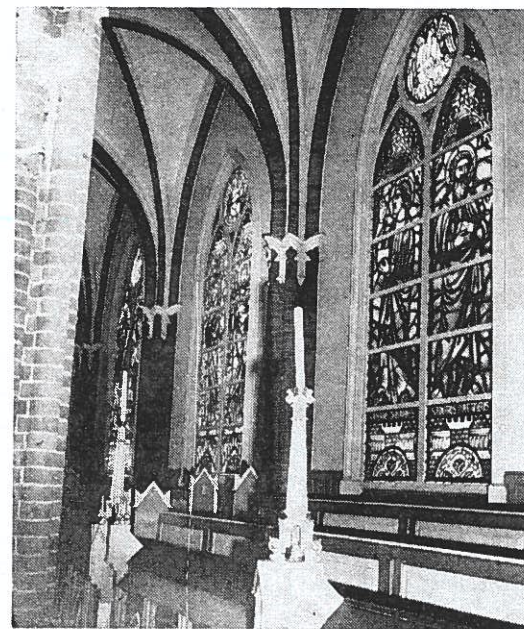
Av ønskemål på dette felt står nye tepper innenfor alterringen. De som er ble lagt der i 1930, og passer nu dårlig inn i helheten.*) — Fra utlandet har Bragernes tatt opp ideen om å ha liggende et lager med benkeputer ved inngangsdøren. De blir satt stor pris på av kirkegjengerne, som bruker dem både som ryggputer og som sitteputer.

Kirkens siderum

Det kan bare forklares med det trange byggebudsjett at den katedrallignende Bragernes kirke ble så dårlig utstyrt med de rum som trenges ved siden av selve kirkerummet. I hundre år har man måttet greie seg med et sakristi som er mere fattigslig og upraktisk enn i de fleste små landskirker. Klokker og kirketjener har heller ikke hatt mye rum eller oppbevaringssteder for sine ting, og organisten har ingen steder å låse inn sine noter, mens sangerne må bruke selve orgelgalleriet til garderobe. Gjennom 80 år var kirken uten toiletter. Helt til 1971 har man måttet greie seg med en vannspring under en trapp, og uten håndvask med rinnende vann noen steder under kirkens tak.

På disse felt har det imidlertid begynt å skje noe. I 1950 fikk kirken et lite uthus bygget inn i bakken bak kirkens korparti. Her er der toilettrum, transformatoriosk og hvilerum for parkarbeiderne. — Nu til hundreårsjubileet har Drammen kommune bevilget ca. kr. 125 000,— til utbygging av kirkens sakristi. Det blir føyd inn som et mellombygg mellom kirkens kor, vigselskapellet og det nuværende sakristi. Man vil på denne måte få et rummelig sted for de forrettende prester, ikke bare ved de vanlige gudstjenester, men også ved de mange anledninger hvor der er flere sammen. Her vil det også bli skaplass for messehaglène som hittil ganske enkelt har hengt på veggen i det lille sakristi, og dessuten god plass for prestenes øvrige utstyr.

*) Nye tepper er gitt som gave til jubileet av Drammens Sparebank.

Utsnitt av de ti store glassmalerier som kirken fikk i årene 1914—1931. Utført av kunstnerne Hans Ødegaard, Olaf E. Wold Thorne, Magnbild Haavardsholm.

Det nuværende sakristi vil bli forrum, og være bindeledd mellom vigselskapell og kirke, mellom sakristi og prekestol og passasje for prosesjoner ved lysgudstjenester, konfirmasjon og barnedåp. Der vil i det nye anlegg bli lagt inn to vannklosetter, og vaskerum med varmt og kaldt vann. Bare de som har med konfirmanter og dåpsfolk å gjøre i de gamle lokaliteter vet å verdsette hva denne forbedring betyr. Det er en hundreårsgave til kirken som prester og betjening ved kirken sier takk for.

Allerede ved byggingen av den nye kirke fikk den et kapell-lignende tilbygg som var særlig beregnet på konfirmantundervisningen. Det ble fremsatt et forslag i byggekomiteen om å sløyfe tilbygget for å lette budsjettet som etterhvert fikk store overskridelser. Prestene fikk heldigvis klargjort betydningen av dette rum, og det var faktisk det første som ble tatt i bruk sommeren 1871.

I 1926 fikk rummet sitt overveldende freskomaleri, utført av den franske kunstmaler Edgar Parin d'Aulaire i juni 1926. Kunstneren

var på besøk hos sin svoger, byarkitekt Bugge. Man finner begges ansiktstrekk nederst i venstre hjørne. Først i 1942 ble konfirmantrommet bygget om til kapell, og blir siden kalt Vigselskapellet. Arkitekt Arnstein Arneberg forestod arbeidet. Det ble lagt tønnehvelv, og han forsøkte å få fondfresken til å harmonere med rummet. Der ble innredet alter og alterring, og man fikk blyinnfattede vinduer, antependium, alterduk, og et lite orgelgalleri med orgel, som forøvrig ble utskiftet med et bedre i 1968. Rummet ble tatt i bruk som kapell søndag 28. mars 1943. Det rummer ca. 50 personer.

Prestegjeld og kirker

Det er nu i jubileumsåret for Bragernes kirke samtidig 350 år siden den første kirke ble besluttet bygget her. Kristian IV bestemte ved kongelig resolusjon av 4. april 1621 at der skulle bygges en annekskirke under Lier på strandstedet Bragernes. Trelasthandel og skipsfart gjorde at befolkningen vokste på dette sted. En liten korskirke i tre ble bygget på det nuværende «Gamle Kirkeplass». Den fikk navnet «Hellig Trefoldighetskirken» og var ferdig i 1628. I 1696 ble tårnet erstattet av et solid tårn i gråsten. I 1708 ble den lille kirken erstattet av en større korskirke i tre på samme sted. Etter en større restaurering i 1840, ble altertavlen erstattet av et stort alterbilde, «Emmausvandrerne» av den danske kunstner Martin Rørbye. Det har idag sin plass i Frogner kirke i Lier.

I 1667 fikk Strømsø sin «Hellig Kors»-kirke, og dette strandsted som før var en del av anneksset Strømm under Hurum prestegjeld, ble fra denne tid overført til Lier og Bragernes, slik at Frogner, Tranby, Sylling, Bragernes og Strømsø utgjorde ett sognekall. I 1723 ble dette store prestegjeldet delt ved en kgl. resolusjon av Fredrik IV, og fra da av fremtrer Bragernes og Strømsø som et eget prestegjeld. Sognepresten i Lier, Hans Angell overtar det nye sogneprestembedet og flytter til Bragernes, mens hans sønn Lorentz Angell ble ny sogneprest i Lier. Kallsboken forteller om Hans Angell at han «var 10 år kapellan, og 36 år sogneprest, 3 ganger gift og hadde 22 barn».

Ved et kgl. reskript av 27. oktober 1774 ble Åssiden overført fra Lier til Bragernes prestegjeld, men vedble også etter opprettelsen av Drammen by i 1811 å tilhøre Lier Kommune, helt frem til 1951. Sognepresten bodde hele tiden i Bragernes og res.kap. i Strømsø, og

denne ordning beholdt man frem til 1845 da Strømsø ble eget sognekall og fikk seg tillagt Tangen, som før tilhørte Skoger (1752—1843). Fra 1811 utgjorde de to sogn, Bragernes og Strømsø, bykommunen Drammen.

Som nevnt annetsteds i dette skrift strøk også kirken med i den store bybrannen på Bragernes 12. juli 1866, og den nye Bragernes kirke ble reist på «Albumløkken» rett opp for Broen og Torvet, og innviet 12. juli 1871.

Ved kgl. resolusjon av 28. juni 1902 ble det bestemt at Landfalløen og Bragerøens (Bethania) Bedehus kunne brukes til gudstjenester og kirkelige handlinger av prestene i Bragernes under forutsetning av at de ble innviet til kirkelig bruk. For tiden holdes 20 gudstjenester årlig på hvert sted.

Den 30. januar 1938 ble Sportskapellet på Heia innviet. Det var bygget vesentlig for frivillig innsamlede midler, og den drivende kraft var sogneprest O. Narum.

Ved kronprinsregentens resolusjon av 15. januar 1965 ble det gitt tillatelse til å oppføre et kapell på Åssiden i Bragernes menighet. Den 14. april 1967 ble det ved kgl. resolusjon bestemt at Åssiden distrikt skulle utskilles fra Bragernes som eget prestegjeld. Det skjedde pr. 1. september samme år, og den nye sognekirke ble innviet søndag 1. oktober 1967. Fra 1951 var Åssiden innlemmet i Drammen by fra Lier landkommune.

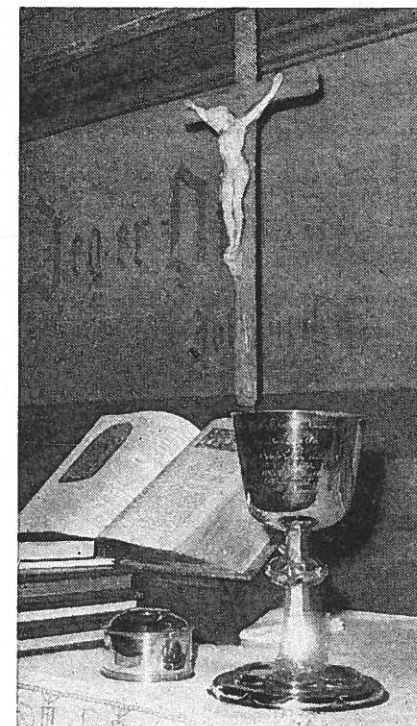
Folketallet var den 1. januar 1964 13 482 i Bragernes og 6 925 i Åssiden. Ved brannen i 1866 ble befolkningen i Bragernes oppgitt til 7 467 og Åssiden landsogn 1 123. Nu i 1971 bor der i Bragernes 12 114 mennesker.

DRAMMEN PROSTI

Fra Reformasjonstiden var der et *Bragernes prosti*. Det omfattet Aker, Asker (med Bærum), Røyken, Hurum, Lier, Eiker, Modum, Sigdal og Sandsvær (helt opp til Nore).

Den 18. desember 1739 ble der utskilt et nytt *Kongsberg prosti*, som omfattet Eiker, Modum, Sigdal, Sandsvær og Kongsberg.

Ved kgl. resolusjon 4. mai 1819 ble Aker lagt til *Kristiania dom-*

*Alterkalken fra 1717.
Forarbeidet av
Hans Niemann d.e. på Strømsø.
Gave i anledning tohundreårs-
jubileet for Reformasjonen.
Brosken fra 1712
utført av
Christian Christiansen Berger
på Bragernes.*

prosti mens Asker (med Bærum), Røyken, Hurum, Lier og Drammen fikk navnet *Drammen prosti*.

Fra 1869 ble *Asker prosti* opprettet og omfattet Ø. Aker, V. Aker, Asker (med Bærum), Hurum, Røyken og Lier. Samtidig fikk Drammen prosti følgende sognekall: Bragernes, Strømsø (med Tangen), Eiker, Modum og Sigdal. Nedre Eiker ble utskilt fra Eiker i 1879 og Fiskum ble utskilt fra Eiker i 1883. *Kongsberg prosti* omfatter etter 1869: Kongsberg, Sandsvær, Flesberg (utskilt fra Sandsvær i 1814), Rollag (utskilt fra Sandsvær i 1814) og Nore (utskilt fra Rollag i 1858).

Ved opprettelsen av Tunsberg bispedømme i 1947 ble Røyken, Hurum og Lier overført til *Drammen prosti* igjen, som fra da av omfattet: Bragernes, Strømsø, Lier, Røyken, Hurum, Nedre Eiker,

Eiker, Fiskum, Modum og Sigdal. Sylling ble utskilt fra Lier i 1957, Krødsherad fra Sigdal i 1959, Tangen fra Strømsø i 1966 og Åssiden fra Bragernes i 1967.

Den 1. april 1970 ble et nytt *Eiker prosti* utskilt fra Drammen prosti, og omfatter Nedre Eiker, Eiker (hvori Fiskum ble innlemmet), Modum, Sigdal og Krødsherad. Til *Drammen prosti* ble overført fra Nord Jarlsberg prosti sognekallene Skoger og Strømsgodset, slik at prostiet nu omfatter følgende prestegjeld: Bragernes, Åssiden, Strømsø, Tangen, Skoger, Strømsgodset, Lier, Sylling, Røyken og Hurum.

Prostiet omfatter 19 prester og 16 menighetsråd i 4 kommuner med samlet folketall på ca. 82 000. Prosteembedet er fra 1. april 1970 knyttet til sogneprestembedet i Bragernes som en fast ordning.

SERIES PASTORUM

Sogneprester til Lier, Bragernes og Strømsø:

1. Hans Christophersen var spr. i Lier da den første kirke i Bragernes ble bygget i 1628, og var prest til 1637
2. Joachim Wedege 1637—1655
3. Paul Paust 1655—1659
4. Jens Nielsen 1659—1677
5. Jockum Grønbeck 1677—1682
6. Børge Olufsen 1682—1692
7. Hans Angell 1692—1728

Sogneprester til Bragernes og Strømsø:

8. Cort Ramshart 1728—1738
9. Claus Møller 1738—1744
10. Jens Holm 1744—1751
11. Hans Teilmann 1752—1765
12. Niels Henrich Tyrholm 1765—1766

13. Bastian Engelhardt 1766—1769
14. Christian Finchenhoff 1769—1775
15. Hans Hammond 1775—1782
16. Georg Christian Guldberg 1782—1802
17. Søren Tybring 1803—1822
18. Ludvig Lumholtz 1823—1832
19. Jens Laurits Arup 1832—1845

Sogneprester til Bragernes:

20. Hans Nikolai Lange 1846—1848
21. Lars Peter Petersen 1849—1862
22. Jørgen Moe 1863—1870
23. Kristian Wilhelm Koren 1871—1886
24. Christian Martin Eckhoff 1886—1905
25. Christoffer Knudsen 1906—1913
26. Conrad Henrik Krohn 1914—1924
27. Enok Meling 1924—1933
28. Ole Narum 1933—1947
29. Thorleif Halvard Nordseth 1948—1962
30. Johan Christie Gjesdahl 1962—1968
31. Ingebrigt Dahle 1968—

RESIDERENDE KAPELLANER

1. Jockum Grønbeck 1669—1677
2. Børge Olufsen 1677—1682
3. Hans Angell 1682—1692
4. Jens Pedersen Schive 1692—1706
5. Baltzer Seckman 1706—1720
6. Hans Stud 1721—1729
7. Mads Hagerup 1729—1751

8. Gregers Lund 1752—1753
9. Andreas Boyesen 1752—1755
10. Christen Roede 1756—1764
11. Hans Hammond 1764—1774
12. Peder Nyeberg Hesselberg 1774—1804
13. Fredrik Wettergren 1806—1813
14. Jacob Schmidt Tronhus 1814—1820
15. Peder Bjørnstad 1821—1825
16. Jens Laurits Arup 1825—1832
17. Hans Jespersen 1833—1840
18. Wilhelm Hvidt Schroeter 1841—1845

Ved delingen av Bragernes og Strømsø var kapellaniet nedlagt 1845—1863.

19. Emil Bie 1863—1879
20. Laurentius Borchsenius Fredrik Fabritius 1879—1886
21. Christoffer Knudsen 1886—1898
22. Søren Gottfrid Bøckmann 1898—1912
23. Johan Henrik Fritzner Greve 1912
24. Rasmus Nordtømme 1913—1927
25. Ole Narum 1927—1934
26. Knut Olaus Mollestad 1934—1946
27. Johan Christie Gjesdahl 1946—1962
28. Ingebrigt Dahle 1962—1968
29. Johannes Ofstad 1969—

TREDIEPRESTER OG HJELPEPRESTER

Tredieprestembedet ble opprettet i 1887 og nedlagt i 1924. Hjelperepreststillingen ble så opprettet i 1924.

1. Johan Henrik Fritzner Greve 1887—1912
2. Enok Meling 1912—1924
3. Johannes Smemo 1924—1933
4. Lyder Verne 1934—1948

5. Arvid Christian Foss 1948—1961
6. Arne Tomas Wærum Wisløff 1962—1967
7. Ove Conrad Rypaas 1967—

PERSONELLKAPELLANER

I tidligere tider var det meget vanlig at sogneprester i større menigheter hadde en personellkapellan som han selv valgte og lønnet, og som bistod ham i menighetsarbeidet. Personellkapellaner var kongelig utnevnte embedsmenn, men deres embedsfunksjon opphørte når sognepresten trådte ut av sitt embede. Ble sognepresten utnevnt til et nytt embede, kunne hans personellkapellan følge med til det nye sted. Dette inntraff i Bragernes i 1870 da pers.kap. I. C. Heuch fulgte sogneprest Jørgen Moe til Vestre Aker.

Herman Anton Reier Dietrichson,
pers.kap. hos sogneprest H. N. Lange
I. C. Heuch,
pers.kap. hos spr. Jørgen Moe
Johan Willoch Erichsen,
G. H. A. S. Gundersen og
J. H. F. Greve
var etter tur pers.kap. hos spr. K. W. Koren
James Maroni og
Gabriel Kielland,
pers.kap. hos spr. Chr. M. Eckhoff
Johan Nielsen,
pers.kap. hos spr. Chr. Knudsen

KLOKKERE

Sven Pedersen	1863—1891
Johan Jansen	1894—1922
Tryggve Eggen	1923—1953
Asbjørn Hodne	1953—

Organister i Bragernes siden 1871:

Hedvind Bye
Chr. Cappelen
Catharinus Elling
Per Winge
Eyvind Alnæs
Arne Eggen
Daniel Hanssen (i 40 år)
Ferdinand Knudsen
John Hustad fra 1966

De tre siste har samtidig vært kantor ved kirken.

BRAGERNES MENIGHETSRÅD

Menighetsrådene i vår norske kirke ble opprettet 7. desember 1920, og begynte sin virksomhet 1. januar 1922. Vårt menighetsråd har hatt følgende formenn:

1. Sogneprest Conrad Henrik Krohn 1922—1924
2. Res. kap. Rasmus Nordtømme 1925—1927
3. Sogneprest Enok Meling 1928—1933
4. Sogneprest Ole Narum 1934—1947
(med avbrekk under krigen)
5. Kjøpmann Sigurd Bølstad 1948—1951
6. Sogneprest Th. Norseth 1952
7. Høyesterettsadvokat Karsten Wahl 1953—1961
8. Malermester Rolv A. Bye 1962—1965
9. Høyesterettsadvokat Karsten Wahl 1966—1969
10. Sekretær Terje Hontvedt 1970—

